

14 Οκτωβρίου 2011

Ο Κώστας Μπαλάφας, υπήρξε μια εμβληματική μορφή της ελληνικής φωτογραφίας

[/ Άγιον Όρος / Έκθεση φωτογραφίας](#)

[Κατερίνα Χουζούρη](#)

Το έργο του διατρέχει έξι ολόκληρες δεκαετίες της σύγχρονης ελληνικής ιστορίας και καταγράφει με συγκλονιστικό τρόπο τον σκληρό, καθημερινό αγώνα των Ελλήνων για την επιβίωση, την ελευθερία και τη δημοκρατία.

Η προσφορά του είναι τεράστια, του είμαστε όλοι ευγνώμονες», δήλωσε ο Υπουργός Πολιτισμού κ. Παύλος Γερουλάνος για τον Κώστα Μπαλάφα ο οποίος έφυγε την Κυριακή σε ηλικία 91 ετών.

Ο Κώστας Μπαλάφας (1920-2011) γεννήθηκε από φτωχούς αγρότες στην Άρτα. Ήρθε στην Αθήνα για να δουλέψει. Ο πόλεμος του '40 και η κατοχή τον βρήκαν στα Γιάννενα. Οργανώθηκε στην Εθνική Αντίσταση και ασχολήθηκε με την φωτογραφική απεικόνιση του αγώνα. Ήταν αυτοδίδακτος όμως οι φωτογραφίες του αυτής της περιόδου αποτελούν ντοκουμέντα ιστορικά. Ήταν ο φωτογράφος που κατέγραψε με το φακό του όλες τις εκφάνσεις της ζωής κατά την περίοδο του πολέμου. Σημαντική όμως είναι η συμβολή του στην καταγραφή της σκληρής καθημερινότητας, του μόχθου και του αγώνα για επιβίωση του ελληνικού λαού, ιδιαίτερα στην επαρχία μετά τον πόλεμο. Ο Κώστας Μπαλάφας έμεινε πιστός στην ασπρόμαυρη φωτογραφία, θεωρούσε ότι η έγχρωμη μοιάζει με ψεύτικη και έλεγε ότι δεν κατορθώνει να αποδώσει την ποιότητα.

Το Αρχείο του (περισσότερα από 15.000 αρνητικά χωρισμένα σε θεματικές

ενότητες μαζί με 60 ταινίες μικρού μήκους), δωρήθηκε από τον ίδιο το 2008 στο Μουσείο Μπενάκη. Στην εκδήλωση που είχε γίνει για τη δωρεά, το Μάιο του 2008, ο Διευθυντής του Μουσείου κ. Άγγελος Δεληβοριάς είχε χαρακτηρίσει εκείνη τη στιγμή ως τη σημαντικότερη στην ιστορία του Μουσείου Μπενάκη.

Το Μουσείο Μπενάκη σε συνεργασία με την Αγιορείτικη Φωτοθήκη διοργάνωσε έκθεση του Κώστα Μπαλάφα με τίτλο «Φωτογραφικό οδοιπορικό στο Άγιο Όρος, 1969-2001» που διήρκεσε από τις 13 Ιουλίου έως τις 3 Σεπτεμβρίου του 2006.

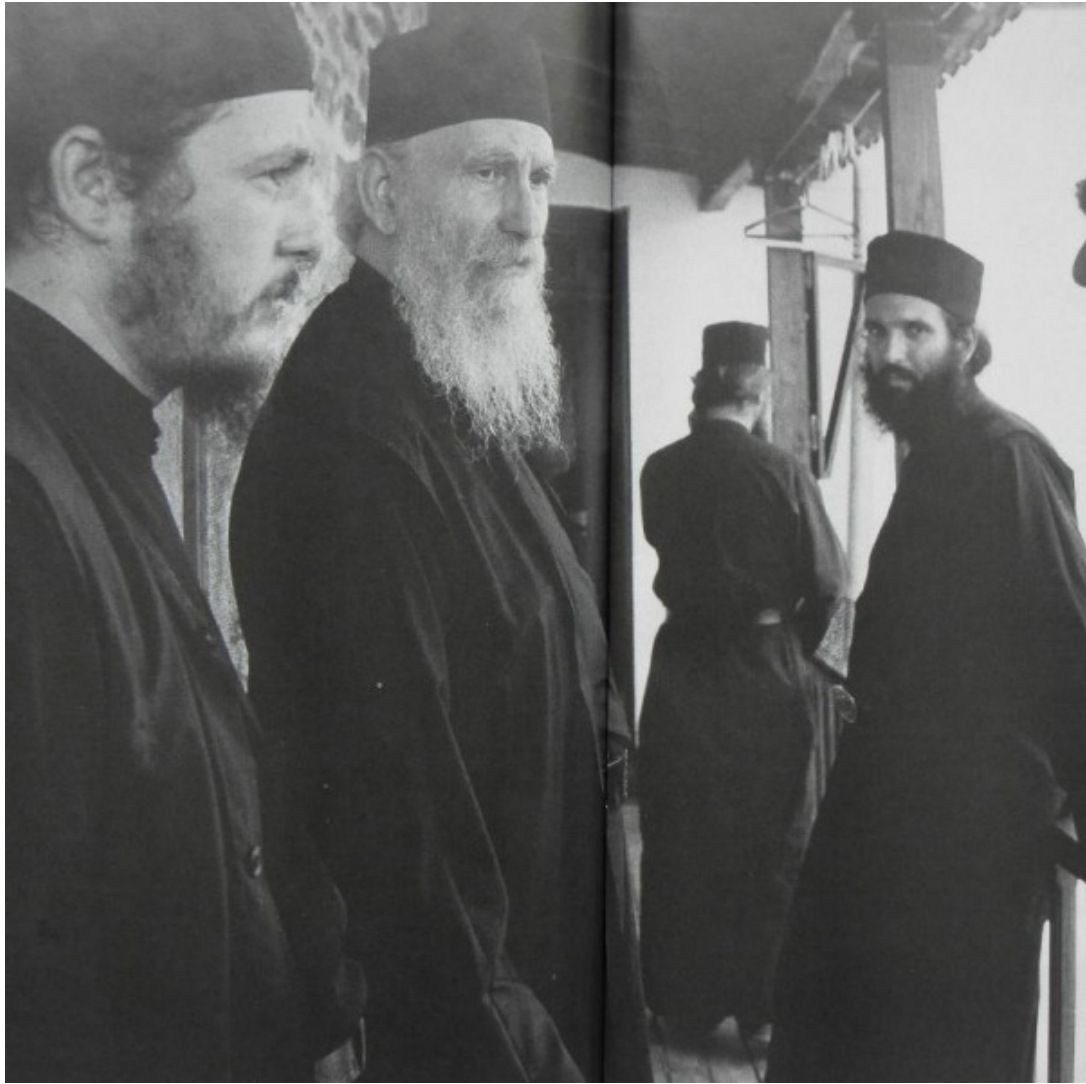
Με αφορμή αυτήν την έκθεση ο Κώστας Μπαλάφας είχε δώσει συνέντευξη στην Ειρήνη Κοντογεωργίου και στην Εφημερίδα Ελευθεροτυπία (7-09/07/2006). Ο Κώστας Μπαλάφας είχε πει τότε για το Άγιο Όρος:

«Είναι χώρος όπου οι άνθρωποι κρατούν στα δόντια την παράδοση. Λες και δεν τους γέννησαν μάνες αλλά φύτεψαν πάνω σε αυτούς τους βράχους. Έχουν δική τους συμπεριφορά, γλώσσα, ημερολόγιο, ωρολόγιο και είναι σε απόλυτη σύνδεση με τις σημαντικότερες μορφές της λαϊκής τέχνης. Και κάτι ακόμα: Ίσως χρωστάμε την ελληνικότητά μας στον μοναχισμό... οι ταπεινοί καλόγεροι καλλιέργησαν τα

ελληνικά γράμματα, διάβαζαν παρακλήσεις σε φτωχούς και ανήμπορους καλλιεργώντας ταυτοχρόνως την επανάσταση. Στα μοναστήρια πάρθηκαν οι μεγάλες αποφάσεις και πολλοί μοναχοί θυσιάστηκαν. Γράφει ο Μακρυγιάννης ότι τα μοναστήρια ήταν τα προπύργια της επανάστασής μας. Χωρίς αυτά δεν θα γινόταν επανάσταση κι αν γινόταν δεν θα πετύχαινε...Πήγα αρκετές φορές. Ήθελα προηγουμένως να γνωριστώ μαζί με καλόγερους. Να καταλάβω πώς αισθάνονται το Θεό, να προσεγγίσω αυτή τη βαθιά ριζωμένη στην καρδιά τους πίστη. Στην αρχή ήταν πολύ δύσκολο. Χειροδίκησα μαζί τους. Θέλησαν κάποιοι να μου σπάσουν τη μηχανή. Κάποιος που τον φωτογράφισα χωρίς να το καταλάβει μου είπε χαρακτηριστικά: «Σήμερα είναι η γιορτή της αγάπης, αλλιώς θα σε έδερνα!» Με εμπιστεύθηκαν αφού γνωριστήκαμε και τους εξήγησα ότι κάνω αυτή τη δουλειά για να διατηρήσω αυτό που τρώει ο χρόνος και καταστρέφει ο πολιτισμός. Για φαντάσου να είχε φωτογραφική μηχανή ο Μακρυγιάννης, τι θα είχε διασώσει από τον αγώνα...»

Στην ερώτηση της δημοσιογράφου, τι του έκανε εντύπωση στο Άγιο Όρος είχε απαντήσει:

«Οι βιβλικές μορφές, με την ολύμπια γαλήνη και καλοσύνη στο πρόσωπό τους. Με το έργο, την προσευχή και τη φιλοξενία έκαναν τον χώρο συνάντηση του προσωρινού και του ανθρώπινου με το αιώνιο και το άγιο. Αισθάνεσαι ότι ένα κομμάτι του Βυζαντίου πήγε και κόλλησε σε ένα κομμάτι της Χαλκιδικής. Έχει ασύγκριτη φυσική ομορφιά. Χαρακτηριστική είναι μια φράση του Σπύρου Μελά: «Σαν τι περισσότερο να έχει ο Θεός στον Παράδεισό του;»»

Όταν ρωτήθηκε στην ίδια συνέντευξη για την κατάργηση του αβάτου δεν δίστασε να πει:

«Φτάνουμε σε υπερβολές κι ίσως χάσουμε ό,τι γνήσιο έχουμε. Φαντάζεστε με αυτή την ελευθεριότητα των ηθών τι μπορεί να συμβεί;»

Στο Λεύκωμα Κώστας Μπαλάφας. Φωτογραφικό Οδοιπορικό στο Άγιον Όρος 1969-2002, εκδ. Αγιορείτικη Φωτοθήκη-Φωτογραφικό Αρχείο Μουσείου Μπενάκη, Άγιον Όρος-Αθήνα 2006), γράφει ο Κώστας Μπαλάφας:

[...] Στο Όρος, όταν πήγα την πρώτη φορά, είχα αρκετό σιδερικό μαζί. Είχα τη Rolleiflex σαν κύριο μηχάνημα και μια Nikomat για τα εσωτερικά, για να έχει ένα φωτεινό φακό και χαμηλές ταχύτητες. Ποτέ δεν χρησιμοποίησα φλας, γιατί καταστρέφει τον περίγυρο.

Παίρνει τόσα φλύαρα στοιχεία που με το φως μπορώ να τα απομονώσω. Κυρίως είναι ο αμείλικτος ρεαλισμός του φωτογραφικού φακού που θέλει μαεστρία στη

χρησιμοποίησή του, ώστε να απομονώσεις από την πεζότητα των άλλων πραγμάτων εκείνα τα στοιχεία που έχουν αισθητική αξία, για να τους δώσεις ακριβώς αυτή την αίγλη που έχει η τέχνη, τη μαγεία της αλήθειας και της πραγματικότητας. Η τέχνη στην προσέγγισή της από τον άνθρωπο έχει μια ομορφιά κι έχει και το χάρισμα, εφόσον είναι πλαστικά καλή, να ζει και μετά τον καλλιτέχνη. Αυτό το βλέπουμε και στα ομηρικά έπη που δεν πάλιωσαν ακόμη και είναι η χρυσομάνα της λογοτεχνίας. Ο Αχιλλέας δεν θα ήταν παρά ένας από τους χιλιάδες πολεμιστές που έχει κάθε χώρα. Αλλά επειδή ο Όμηρος τον είχε μεγάλο και σαν τέτοιο τον παρουσίασε στο ποιητικό του έργο, έγινε ο πανανθρώπινος ήρωας των λαών. Έτσι και ο φωτογράφος, έχει έγνοια πως θα μπορέσει να απομονώσει, από τη σωρεία της πεζότητας, εκείνα τα πράγματα που έχουν μια αισθητική αξία. Αυτό προσπάθησα κι εγώ, όσο μπορούσα βέβαια, να προσεγγίσω το φυσικό στοιχείο.

[...] Κάθε φορά που έφευγα από το Όρος, έφευγα από έναν τόπο που θαρρείς και ήταν από τη φύση του αγιασμένος. Η λαϊκή αρχιτεκτονική, οι λαϊκοί μαστόροι έκαναν το θαύμα τους, έκαναν εκείνα τα κομψοτεχνήματα με έναν απόλυτο σεβασμό προς το περιβάλλον και το φυσικό χώρο... Τα ταξίδια μου αυτά με βοήθησαν στο πως είδα την ανθρώπινη απληστία. Είδα οι άνθρωποι εκεί να είναι ευχαριστημένοι με το τίποτα. Αυτή η ακτημοσύνη, το να μην έχει τίποτα ολότελα δικό του κανένας, αυτή η αλληλεγγύη που έχουν μεταξύ τους, τα διακονήματα που με την καρδιά τους κάνουν, τον κόσμο αυτόν που φιλοξενούν με τόση χαρά και με τόση ευχαρίστηση, και όλα αυτά με μια ποιότητα ανθρωπιάς. Εκεί πέρα, λοιπόν, σε μιαν άλλη κοινωνία ανθρώπων, σ' ένα κομμάτι του Βυζαντίου που λες και ξέκοψε από τον κύριο κορμό και πήγε και συνδέθηκε σε κείνο το πόδι της Χαλκιδικής είδα ανθρώπους εντελώς ξεχωριστούς, με δικό τους ημερολόγιο, δικό τους ωράριο, δικό τους γλωσσάρι, δική τους ανθρώπινη συμπεριφορά. Όλα αυτά με αποξένωσαν γενικά από την άλλη ζωή και είδα αυτούς τους ανθρώπους διαφορετικά. Έτσι, λίγο φοβισμένους ανθρώπους, σκιαχτερές φιγούρες, που πιστεύουν βέβαια στο Θεό αλλά και τον φοβούνται. Τους έβλεπα να βγαίνουν από κείνες τις στοές, με σκυμμένο το κεφάλι, χωρίς συζήτηση, γέλιο, χαρά, με μόνη μουσική τη δική τους, την ψαλμωδία. Για ένα λαό είναι σημαντικό το θέμα της μουσικής. Ένας λαός και χωρίς όπλα πολέμησε, ποτέ όμως χωρίς τραγούδια. Και το τραγούδι των καλογήρων ήταν η ψαλμωδία, η βυζαντινή. Αυτή αντηχεί στον τόπο αυτό, στις μονές που φτιάχτηκαν με τέτοια ισορροπία και τέτοιο σεβασμό προς το περιβάλλον και με τόση ωραιότητα και τόση σοφία στη λειτουργικότητα: που θα είναι η εκκλησία, που θα είναι η τράπεζα, που θα είναι οι κοιτώνες τους, όλα αυτά τα στοιχεία με μια σοφία στη δομή των κτιρίων κι εκεί νομίζω πως η ρωμαϊκή μαστοράντζα έκανε θαύματα. Αυτά τα κτίρια και αυτός ο κόσμος με μάγεψαν. Φωτογράφισα λοιπόν και τα κτίρια και τους ανθρώπους και χωρίς να είναι άσχετα

το ένα με το άλλο. Δεν θα ταίριαζε χωρίς το ράσο να κυκλοφορήσουν άνθρωποι εκεί μέσα. Εμείς ήμασταν ξένοι, παρείσακτοι. Οι άνθρωποι που ήταν δεμένοι με το περιβάλλον ήταν αυτοί οι ίδιοι. Ήταν στο φυσικό τους περίγυρο. Όσο για μένα, ένιωθα ένα δέος, ένα σεβασμό προς το χώρο και το περιβάλλον. Να σκέπτεσαι που θα πατήσεις, ότι είναι ένας χώρος ιερός».

Στο site www.costasbalafas.gr μπορεί κανείς να δει φωτογραφίες από τη διαδρομή του Κώστα Μπαλάφα, που κόσμησαν τα πιο γνωστά φωτογραφικά του λευκώματα.

<http://bit.ly/1aHxc4y>